

Ouderenmishandeling

Ouderen die financieel uitgebuit worden. Overbelaste mantelzorgers die over de scheef gaan. Ouderenmishandeling komt helaas vaker voor dan we denken. In Nederland heeft ruim een op de twintig senioren ermee te maken. De signalen van ouderenmishandeling zijn slecht bekend. ANBO bepleit al geruime tijd voor goede informatievoorziening, onderzoek en een betere samenwerking tussen hulpverlening en justitie.

1. Wat is ouderenmishandeling?

Voorbeeld: Een vijfentachtigjarige vrouw is slecht ter been. Haar dochter doet de boodschappen. Haar eigen boodschappen betaalt ze echter ook uit de portemonnee van haar moeder. Die durft er niks van te zeggen, bang als ze is om de relatie met haar dochter te verstoren. En omdat ze anders misschien helemaal geen boodschappen meer doet.

Plegers van ouderenmishandeling zijn vaak mensen uit de naaste omgeving. Denk aan familie, burens, kennissen hulpverleners of zwaar overbelaste mantelzorgers. In vele gevallen heeft het slachtoffer sterke banden met de pleger. Dat gegeven maakt ouderenmishandeling complex. Soms vormen familieruzies de achtergrond. Of bepaalde patronen in de familiegeschiedenis die van generatie op generatie worden overgedragen. Zorgverleners kunnen misbruik maken van het vertrouwen of de afhankelijkheid van de oudere. Als het gaat om mantelzorg, is de scheidslijn tussen betrokkenheid, verwaarlozing en mishandeling vaak dun.

Voorbeeld: Een oudere man wil graag zelf voor zijn dementerende partner zorgen. Zijn echtgenote is echter vaak agressief. Ze schreeuwt en slaat om zich heen. Daarom sluit hij haar op in de slaapkamer. Ook geeft hij haar meer slaap- en kalmerende middelen dan de huisarts heeft voorgeschreven.

Vormen van ouderenmishandeling

Bij ouderenmishandeling gaat het in vele gevallen om financiële uitbuiting. Maar ook lichamelijke en psychische mishandeling komen voor. Er worden zes vormen van ouderenmishandeling onderscheiden. Vaak komen verschillende vormen naast elkaar voor:

- **Lichamelijke mishandeling**

Soms worden ouderen vastgebonden aan een stoel of bed. Ze hebben dan striemen aan polsen of enkels. Ook blauwe plekken, schrammen, zwellingen, fractures of brandplekken kunnen het gevolg zijn van lichamelijke mishandeling. Een minder zichtbare vorm van lichamelijke mishandeling is het geven van te weinig of juist te veel medicijnen (bijvoorbeeld slaapmiddelen).

- **Psychische mishandeling**

Treiteren en sarren, dreigementen, valse beschuldigingen, beledigingen of bevelen zijn vormen van psychische mishandeling. De oudere is bang, woedend, verdriet, schuchter, of heeft last van verwardheid of apathie.

- **Verwaarlozing**

Ondervoeding, uitdroging, slechte hygiëne of wonden als gevolg van doorliggen, kan duiden op verwaarlozing. Worden de geestelijke behoeften van ouderen genegeerd, zoals de behoefte aan aandacht, liefde en ondersteuning, dan spreken we van psychische verwaarlozing.

- **Financiële uitbuiting**

Bij deze vorm van ouderenmishandeling gaat het om het stelen of profiteren van bezittingen van de oudere. Bijvoorbeeld diefstal van geld, juwelen en andere waardevolle spullen of verkoop of gebruik van eigendommen zonder toestemming van de oudere en aan gedwongen testamentverandering. Ook iemand financieel kort houden is een vorm van uitbuiting.

Seksueel misbruik

Ouderen kunnen het slachtoffer zijn van seksueel misbruik, zoals exhibitionisme, betasten van het lichaam en verkrachting.

Schending van rechten

Hiervan is sprake wanneer de rechten van ouderen worden ingeperkt. Denk aan het recht op vrijheid, privacy en zelfbeschikking, Bijvoorbeeld door post achter te houden, bezoekers weg te sturen en de oudere te verhinderen het huis te verlaten.

Voorbeeld: Kees is 84 jaar. Hij heeft diabetes en is bijna is blind. Hij wordt 'verzorgd' door een vrouw die een persoonsgebonden budget (PGB) ontvangt van 6000 euro per maand. Volgens de indicatie krijgt Kees voor dat bedrag acht uur verpleging per dag. De vrouw stuurt echter tweemaal per dag, hooguit een uur, iemand anders langs. Die brengt Kees een paar boterhammen, waar hij extra voor moet betalen. De verzorger haalt een washand over zijn gezicht en handen en doet hem een schone luier om. Vervolgens zet hij een kopje koffie, een glas water en een glas sap neer op het tafeltje naast het bed en vertrekt.

2. Waarom wordt ouderenmishandeling vaak niet herkend?

Bij zowel publiek als hulpverleners zijn de signalen van ouderenmishandeling slecht bekend. Het opsporen van ouderenmishandeling is lastig. Ouderen doen zelden zelf aangifte. Ze zijn vaak afhankelijk van de dader. Als het om een (klein)kind of een ander familielid gaat, weigeren velen om aangifte te doen. Schaamte speelt daarbij een grote rol. Verder zijn ouderen vaak lichamelijk of geestelijk te slecht om accuraat op te treden. Bovendien speelt ouderenmishandeling zich vaak af in het verborgene. De daders schermen het slachtoffer af van de buitenwereld.

Twijfelt u eraan of iemand in uw omgeving slachtoffer is van ouderenmishandeling? Ouderen die mishandeld worden vertonen vaak bepaald gedrag. Enkele *signalen* kunnen zijn:

- De oudere krijgt geen kans om met de hulpverlener of een andere betrokkene te praten zonder aanwezigheid van de vermoedelijke dader.
- De verzorger is onverschillig als het om het wel en wee van de oudere gaat.
- De verzorger vertoont verschijnselen van overbelasting.
- De huishouding en de verzorging van de oudere worden verwaarloosd.
- De verzorger scheldt of schreeuwt tegen de oudere in het bijzijn van een hulpverlener of een andere betrokkene.
- De oudere geeft onsamenhangende of tegenstrijdige verklaringen voor lichamelijke verwondingen.
- De oudere is verward, vergeetachtig of erg neerslachtig.
- De dader probeert hulpverleners en andere betrokkenen zo veel mogelijk buiten de deur te houden of om de tuin te leiden.

3. Waar kan ik (vermoedens van) ouderenmishandeling melden?

Ouderenmishandeling in de *huiselijke kring* kunt u melden bij het Steunpunt Huiselijk Geweld. Het telefoonnummer is 0900-1 26 26 26 (vijf cent per minuut). Ook voor vermoedens van ouderenmishandeling kunt u hier terecht. In sommige steden (onder andere Rotterdam, Den-Haag en Amsterdam) zijn gespecialiseerde teams op dit vlak actief. Niet alleen slachtoffers, ook getuigen, daders en professionals zoals verplegers en huisartsen kunnen hier terecht.

Gaat het om *mishandeling in een zorginstelling*, dan kunt u terecht bij het Meldpunt Ouderenmishandeling in de Zorg. Familieleden of vrienden kunnen de melding ook doen. Of medewerkers en bestuurders van zorginstellingen. Het Meldpunt Ouderenmishandeling in de zorg is ondergebracht bij de Inspectie voor de Gezondheidszorg (IGZ). U kunt online aangifte doen op

<http://www.igz.nl/onderwerpen/handhavingsinstrumenten/incidententoezicht/melden/patient-of-client> U kunt ook bellen naar (IGZ) 088-120 5000

4. Wat doet ANBO om ouderenmishandeling te voorkomen en te bestrijden?

ANBO behartigt de collectieve belangen van senioren in Nederland. In dat kader houdt de organisatie zich al geruime tijd bezig met ouderenmishandeling. Ouderenmishandeling is een schending van mensenrechten. ANBO zet zich actief in voor het bestrijden ervan. Zowel vanuit haar politieke lobbyactiviteiten als door middel van het informeren van de achterban. Bewustwording bij het grote publiek is van belang. Onder meer om het taboe te doorbreken.

Actieplan Ouderen in Veilige handen

Het onderwerp ouderenmishandeling is in 2011 opgenomen in het regeerakkoord. Het ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (VWS) stelde vervolgens Het Actieplan Ouderen in Veilige Handen op. Dit plan bevat tien concrete acties om ouderenmishandeling te bestrijden. Voor meer informatie over het actieplan zie

<http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/brochures/2012/04/02/factsheet-actieplan-ouderen-in-veilige-handen.html>

ANBO is zeer verheugd dat enkele punten die de organisatie heeft ingebracht zijn opgenomen in het actieplan zoals:

- Goede informatievoorziening voor de samenleving (in het bijzonder voor senioren).
- Onderzoek naar financiële uitbuiting en misleiding.
- Samenwerking tussen hulpverlening en justitie.

Opleiding voorlichters Ouderen in veilige handen

In het kader van het Actieplan Ouderen in Veilige handen, zijn vijfendertig voorlichters opgeleid. Deze vrijwilligers zijn afkomstig van de ouderenbonden ANBO, Unie KBO, PCOB en NOOM. Zeven daarvan zijn afkomstig van ANBO.

De voorlichters hebben een training gevolgd om ouderenmishandeling bespreekbaar te maken. Zij geven in de diverse regio's voorlichting aan ANBO-leden over wat ouderenmishandeling is. Vervolgens gaan ze het gesprek aan om te proberen het taboe te doorbreken.

Het is een methodiek voor en door ouderen waarmee ANBO ongeveer 200.000 mensen bereikt. Samen hebben de voorlichters een bereik van ongeveer 900.000 mensen.

50PlusBeurs

Verder stellen VWS en ANBO ouderenmishandeling aan de orde op evenementen als de 50 PlusBeurs in Utrecht. Bijvoorbeeld door middel van een interactief toneelstuk waar mensen over hun eigen ervaringen (kunnen) vertellen. Gebleken is dat deze manier van presenteren veel en verrassend openhartige reacties oplevert.

Projecten in Europees verband

ANBO neemt ook deel aan Europese projecten om ouderenmishandeling te voorkomen en te bestrijden. Meer weten? Kijk op <http://www.anbo.nl/de-vereniging/projecten/gezondheid/project-we-do> en <http://www.anbo.nl/de-vereniging/projecten/gezondheid/project-european>

5. Waar vind ik meer informatie over ouderenmishandeling?

Meer informatie over ouderenmishandeling vindt u op:

www.movisie.nl/ouderenmishandeling

<http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/ouderenmishandeling>

DVD

Movisie ontwikkelde, onder andere, het dvd-pakket *Je ziet het pas als je het gelooft!* Het pakket is te gebruiken als voorlichtingsfilm over ouderenmishandeling voor ouderen en hun directe omgeving en vrijwilligers. Ook films voor de training van hulpverleners maken deel uit van het pakket. Bekijk de trailer van de DVD op YouTube

<http://www.youtube.com/watch?v=yO-dG8tfdvk>

De dvd is te bestellen via www.movisie.nl/dvdouderenmishandeling en kost 9,95 euro excl. verzendkosten.